

Wolf Grapes Minne

STIFTELSEN

ADOLF GRAPES MINNE

Omslagsbild: Svartvitt fotografi av oljemålningen Vy över Gefle från Heliga Trefaldighetskyrkans torn. Konstnär Östlund, H.L. 1893. ID-nummer XLM.05409 Läns museet Gävleborg.

Byggnaden längst fram till höger är det tidigare sjukhuset i Gävle som senare kom att bli Adolf Grapes sjukhem. Byggnaden låg vid Västra Tullportsgatan (nuvarande Västra vägen) där Kvarnbron numera har sitt norra brofäste.

Ovan replika av målad skrift på sjukhemmet som sedermera bytte namn till Adolf Grapes Minne. Se bild sidan 13.

Förord

Vid Stiftelsen Adolf Grape Minnes årsmöte 1999 framfördes ett önskemål om att skriftligen presentera stiftelsen, dess historia och verksamhet. Stiftelsens dåvarande sekreterare Carl-Göran Wallman åtog sig uppdraget. Hans historik med titeln "Adolf Grapes Sjukhem och Stiftelsen Adolf Grapes Minne" – skriven i lättäm och roande form och, som han själv säger, utan större vetenskapliga ambitioner – har under åren kommit att bli mycket uppskattad.

Inför nytryck av historiken har tanken uppkommit att göra en översyn och även komplettera skriften. En arbetsgrupp från styrelsen bestående av Johanna Alfredsson, Tomas Attorps och Lena Ödeen har ansvarat för översynen. I stort har Wallmans text behållits men vissa ändringar har gjorts. Redogörelsen för sjukhemmet och stiftelsens verksamhet efter 1973 samt porträttet av Adolf Grape har gjorts fylligare.

Sammanfattning

Stiftelsen Adolf Grapes Minne ger varje år betydande bidrag till humanitära organisationer och privatpersoner med nedsatt hälsa och svag ekonomi i Gävle kommun. I föreliggande skrift, som är en uppdatering av en tidigare förlaga, beskrivs stiftelsen och dess historik.

I mitten av 1800-talet var sjukhuset beläget i ett trähus vid Gavleån och nuvarande Västra vägen. När ett nytt modernt sjukhus stod klart på dess nuvarande plats 1887 uppstod en diskussion om vad som skulle hända med den gamla byggnaden. Stadsfullmäktige beslutade på förslag av bl a stadsläkaren Adolf Grape att den skulle bli "ett sjukhem för obotligt sjuka".

Verksamheten kom igång 1890 och sjukhemmet finansierades med privata medel. På förslag av en av donatorerna antogs namnet Adolf Grapes sjukhem. Adolf Grape hade ett stort och brett engagemang för frågor som rörde stadens utveckling. Han finns idag begravd på Gamla kyrkogården i Gävle.

Adolf Grapes sjukhem bytte så småningom namn till Adolf Grapes Minne då verksamheten allt mer fungerade som ett hem för äldre ensamma kvinnor. På Gamla kyrkogården finns en gravsten med namnen på 45 kvinnor som levat stora delar av sina liv på sjukhemmet.

Med tiden förändrades vårdbehovet och sjukhemmets ekonomi blev allt sämre. De boende överfördes till Sättrahemmet, de flesta inventarier auktionerades ut och byggnaden revs i början på 1970-talet då den var i vägen för en ny stadsplan.

Tack vare egna medel och Kammarkollegiets tillstånd till ändring av stiftelsens ändamål fortsätter stiftelsen idag, mer än 130 år efter sjukhemmets uppkomst, att stödja humanitära organisationer och de mest utsatta i samhället. Stiftelsens förmögenhet har mångdubblats genom placeringar i aktier och räntebärande papper och under 2024 fick över 300 privatpersoner och över 30 humanitära organisationer bidrag från stiftelsen. På stiftelsens årsmöte väljer ett antal intressenter, de så kallade principalerna, ledamöter till styrelsen. På stiftelsens hemsida finns information om stadgar och styrelse och anvisningar för ansökan om bidrag.

Bakgrund

Gävle var i mitten av 1800-talet en stad med cirka 10 000 invånare. De flesta invånarna bodde på landsbygden och befolkningen var betydligt yngre än i dag. Medellivslängden var ungefär 40 år vilket är mindre än hälften av dagens medellivslängd. Sjukhusen bedrev mest en slags akutsjukvård och hade få vårdplatser.

Den sociala verksamheten ombesörjdes i hög grad av privata intressenter. Precis som i många andra större städer i Sverige hade det genom enskilda initiativ kommit till stånd en mängd donationer och fonder vars avkastning skulle användas till sociala ändamål. På den svenska landsbygden svarade socknarna för åldrvården, men i städerna uppstod en tradition att de förmögna stadsborna donerade medel. Till inte så liten del gjordes detta av rena fåfänglighetskäl. På samma sätt som rika medborgare under den katolska tiden donerade pengar till gravkor i kyrkorna och kanske också på samma vis som aristokratin lät anslå vapensköldar i kyrkorna till sitt evärderliga minne, så gjorde den burgna borgarklassen donationer med namn efter sig och sin familj. Denna sed blev mot slutet av 1800-talet mycket utbredd.

Gävle stad hade en mängd donationer. I boken "Gävle stads donationer" namnges inte mindre än 200 privata fonder allt från H.W. Eckhoffs Enkehus år 1839 med fastighet i centrum till Anna Matilda Lindholms donation av 500:- till fonden "Mjölkdroppen".

Gävle lasarettens historia

Redan på 1500-talet fanns i Gävle ett sk hospital, ett sjukhus beläget i ett stenhus centralt i stadskärnan. Denna byggnad ersattes 1845 med ett större trähus som uppfördes vid västra tullen, nuvarande Kvarnparken vid Västra vägen. Byggnaden i nyantik stil ritades av stadens murmästare C.A. Setterberg. I Ulf Ivar Nilssons krönika "Gävle på 1800-talet" står att läsa att golven i gamla sjukhuset beströddes med granris "såsom befordrande sundhet och renhet". Personalen bestod länge av en läkare, en sjukvakterska och en vaktmästare som ibland fick rycka in som "narkosläkare" innan två diakonissor från Erstahemmet i Stockholm 1870 anställdes som de första utbildade sjuksköterskorna i Gävle.

Byggnaden undgick 1869 års stora stadsbrand men trots tappra försök att bygga ut och modernisera lasarettet blev kraven på att bygga ett mer tidsenligt lasarett så småningom allt mer högljudda enligt Ture Karlströms historik om Gävle sjukhus. 1873 konstaterade provinsialläkare Bergwall att "hvarken hvad utrymme, luft, ljus eller komfort angår motsvarar det nuvarande lasarettet de fordringar...som vår tid måste ställa på en dylik inrättning".

När det nya moderna lasarettet stod klart 1887 på den plats (Karlsborg) där det fortfarande ligger, uppkom frågan om vad man skulle göra med den gamla byggnaden. Röster höjdes för att det gamla lasarettet skulle reserveras för ett hem för långvarigt eller obotligt sjuka.

För att stödja detta förslag utfärdades i januari 1887 ett uppprop undertecknat av bland annat landshövdingen C A T Björkman,

grosshandlare John Rettig och förste stadsläkaren Adolf Grape. Valda delar av uppropet publiceras nedan.

"En ömmande pligt för hvarje känsligt människohjerter, hvilken, der den icke sjelfmant och frivilligt uppspringer ur ett ädelt sinne, blifvit menskligheten af en Högre Makt anbefalld, är omsorgen om de sjuka och lidande. Det kristna samhället har ock, serdeles på senaste tiden, utöfvat denna pligt i en omfattning, som utgör föremål för människovännens rikaste glädje och tacksamhet. Det ena palatset reser sig efter det andra, bjudande vård och hjälp i en form och utsträckning, hvarom man förr ej ens kunnat göra sig en föreställning. Äfven vårt samhälle kommer inom kort att åtnjuta nyttan och välsignelsen af ett tidsenligt sjukhus.

Men om än stora uppoffringar göras att bereda lindring och hjälp vid en tillfällig sjukdom, att underlätta tillfrisknandet, att återskänka hälsan, gives dock en stor klass af sjuklingar, de beklagansvärdaste af alla: de obotligt sjuka, hvilka i allmänhet icke blifva föremål för samma omsorgsfulla vård, då gällande förordningar icke medgiva dem tillträde till de offentliga sjukhusen.

Till beredande af en sådan fristad för långvarigt eller obotligt sjuka inom vårt samhälle äfvensom för anordnandet af en synnerligen välbehöflig afdelning för sjuka barn torde tidpunkten nu vara inne, då det nuvarande Länslazarettet under loppet af innevarande år blifver stadens egendom, och detta sjukhus utan synnerlig svårighet kan för detta ändamål apteras.

I förhoppning att rätt många skola befinnas villiga att i mån af sin förmåga medverka till företagets framgång, våga undertecknade härmed inbjuda till teckning af bidrag för ofvanberörda ändamål."

Gefle i Januari 1887.

C. A. T. Björkman

John Rettig P. Waldenström O.R. Sandberg Ad. Grape.

Striden i stadsfullmäktige

Det fanns dock olika uppfattningar om vad den gamla byggnaden skulle användas till. Stadsfullmäktige fick som en reaktion på uppropet en skrivelse från styrelsen för stadens läroverk som yrkade att få disponera huset för folk- och småskolan. Man befarade att sjukhemmet skulle åsamka staden onödigt stora kostnader. På välkänt svenskt manér tillsattes en utredning för att se om det alls fanns behov av ett särskilt sjukhem vid sidan av det nya sjukhuset. Utredningen framhöll bland annat *”att kommunen under närvarande tryckta tider icke borde alltför hårdt anlitas, att hemmet sjelft saknade tillräckliga tillgångar; att den ifrågavarande lazarettbyggnaden vore nog ansenlig för ett sjukhem”* men också att *”platsen såsom belägen vid en bullersam trafikled för ändamålet är mindre lämplig.”*

Adolf Grape, som var en av de tre utredarna, reserverade sig till förmån för förslaget om ett sjukhem i det gamla sjukhusets lokaler. Den tidens kommunstyrelse, drätselkammaren i Gefle, förordade Adolf Grapes ståndpunkt och i en hård strid i stadsfullmäktige den 27 januari 1888 vann förslaget om *”ett sjukhem för obotligt sjuka”* med 21 ja-röster mot 19 nej-röster. Beslutet överklagades men ändrades inte.

Insamling av pengar

Under tiden som dessa politiska diskussioner fördes ville sjukhemmets tillskyndare snarast samla in pengar. En bazar anordnades i Stadshusets festvåning. Ur en äldre skrift om sjukhemmets historia från 1892 kan inhämtas att bazaren

inbringade över 8 000 kronor. *”En oändelig rikedom av gåfvor, från de mest smakfulla och dyrbara till de mera anspråkslösa, men i sin enkelhet så värtaliga...från stadens och ortens burgnare klasser till de halfblinda enkorna på enkehuset och pigga småttingarna i skolorna”* var det rörande svaret på uppropet. Redan 1887 hade *”föredrag av lektor Waldenström med musik av Sällskapet Concordia och N.T.-kapellet, kollekt i stadens och den närmaste landsbygdens friförsamlingar, sällskapsspektakel, konsert av Tor och Valborg Aulin”* inbragt runt 27 000 kronor.

Under 1888 inflöt 23 000 kronor genom bland annat insamling i Frimurarelogen och frisängar. En bazar under 1889 gav nästan lika lysande resultat som förra gången *”äfvén denna ihågkommen med rikhaltiga och dyrbara gåfvor av H.M Drottningen samt Prinsarna Carl och Eugen...”*. Ett spektakulärt inslag var konstnären Carl Johan Dyfvermans snöskulptur *”De nödlidande”* där intäkter från visningar uppgick till närmare 2 000 kronor innan skulpturen smälte ner.

Sjukhemmet finansierades ursprungligen med privata medel och generositeten från Gävles ledande redar- och grosshandlarfamiljer var stor. De största donationerna kom från Gävles rikaste och mest namnkunniga familjer: Rettig (grundare av rederi och tobaksfabrik), Kronberg (fabulöst rik industriägare, Engeltoftas byggherre), Elfstrand, Engwall, Bång (ägde senare hus vid Stureplan i Stockholm, Sturegallerian idag) med flera. Donationerna redovisades i allmänhet som frisängar med donators namn.

Foto Gävle sjukhus som sedermera blev Adolf Grapes sjukhem. Bild publicerad i Karlström, T. Gävle sjukhus 1887-1987: en berättelse i ord och bilder om sjukhusets tillkomst och utveckling under 100 år

Kunglig invigning

Den 19 augusti 1890 väntades ett besök i Gävle av Oscar II och den blivande Gustav V. Sjukhemsstyrelsen tyckte att en kunglig invigning skulle vara på sin plats. Stadens ledning fann dock detta högst olämpligt eftersom sjukhemmet var en privat angelägenhet. Men inte desto mindre

"behagade såväl H.M Konungen som H.K.H Kronprinsen vid utfärden till Länslazarettet göra ett besök i Sjukhemmet och taga dess olika lokaler i betraktande. Dermed ansågs hemmet i själva verket högtidligen invigt."

Verksamheten vid Adolf Grapes sjukhem

I oktober 1890 flyttade de första patienterna in.

Doktor Grape, som arbetade som läkare också på sjukhemmet, avled år 1900, 56 år gammal. I samband med att Augusta Kronberg, änka efter grosshandlare Bengt Gustaf Kronberg, 1902 överlämnade en donation på 25 000 kr uttryckte hon en önskan om att doktor Grapes namn skulle ingå i sjukhemmets officiella beteckning och så blev det 1903 då sjukhemmet fick namnet *"Adolf Grapes sjukhem"*.

En återblick på äldre stadgar för sjukhemmet belyser tidsandan. Ännu 1928 uttalas att sjukhemmet

"har till ändamål att till vård emottaga av obotlig eller långvarig sjukdom lidande person företrädesvis från Gefle stad".

Sjukhemmet bör erbjuda *"förmånen av ett gott och stilla, om än tarvligt hem"* (här i betydelsen enkelt, torftigt). Vid urvalet skulle avseende fästas vid *"oförvitlig vand"*.

Såsom grundad på enskild välgörenhet kom sjukhemmet *"att vila på människokärlekens bidrag"*. Välviljan hade dock sina gränser. Personer *"lidande av sinnessjukdom eller sjukdom, vilken genom sin beskaffenhet skulle omöjliggöra eller i högre grad verka störande på samlivet och trevnaden inom hemmet"* togs inte in. En läkare, en själasörjare och en föreståndarinna skulle se till att patienterna erhöll *"såväl lekamlig som andlig tillsyn och vård"*.

Namnbyte till Adolf Grapes Minne

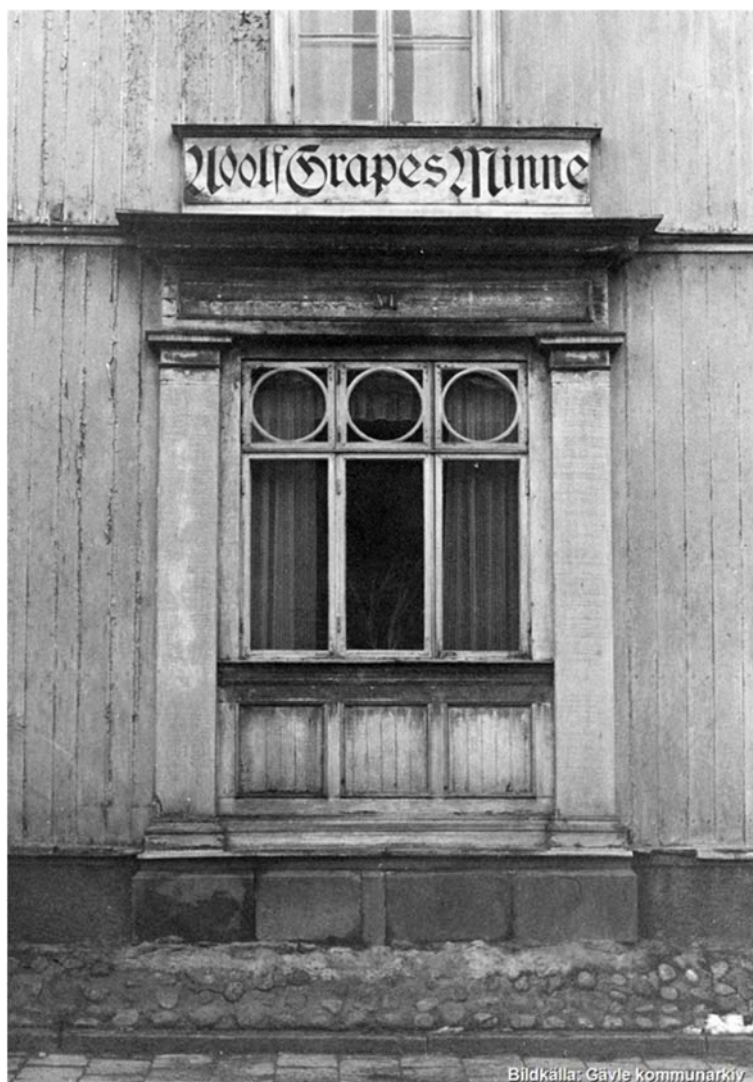
Ett namnbyte till Adolf Grapes Minne ägde rum 1926. I takt med den offentliga sektorns utökade ansvar hade målgruppen förändrats. Huvuddelen av de boende var nu inte längre kroniskt sjuka utan istället äldre, ensamma kvinnor särskilt så kallade "pauvres honteux". Många av dem var säkerligen hemmadöttrar, som tagit hand om sina föräldrar eller andra äldre släktingar och därför aldrig kunnat gifta sig eller skaffa egen försörjning.

I 1955 års stadgar har själasörjaren utgått men föreståndarinnan liksom bestämmelsen om andlig tillsyn och vård blivit kvar.

På Gamla kyrkogården reser sig en hög gravsten med 45 kvinnonamn. De har alla bott på sjukhemmet.

Fotograf: Johanna Alfredsson. I en patientförteckning, förvarad på Arkiv Gävleborg, återfinns fröken Emma H (1851–1932) som bodde nästan halva sitt liv på sjukhemmet. Enligt ordningsreglerna gick det ingen nöd på henne. Förutom fyra måltider fick hon ta emot "välvilliga gåfvor af s.k. förfriskningar". Avgiften var låg och betalades till stor del av fattigvården.

Fotograf okänd, 1972. Bildkälla Gävle kommunarkiv.

Hemmets sista tid

I takt med den allmänna utbyggnaden av offentlig vård för sjuka och folkpensionärer sjönk antalet pensionärer på "Adolf Grapes Minne". Vid 1940-talets mitt fanns ännu ett 30-tal pensionärer som åtnjöt bostad, kost och läkarvård till en låg kostnad.

Med tiden uppstod stora problem med ekonomin, och svårigheterna att investera i underhåll och reparationer blev till slut styrelsen övermäktiga. Trots stöd från Gävle stad till Adolf Grapes Minne, liksom till de flesta andra fonder av motsvarande slag, drogs verksamheten med stora underskott. År 1968 anmälde kassadirektören Jacob Engwall, under lång tid en engagerad styrelseledamot, att det krävdes omedelbara åtgärder i form av lån i bank och utökat stöd från Gävle stad. Styrelsen hade under årens lopp placerat likviditeten i aktier och andra värdepapper och dessa kunde nu belånas hos Sundsvallsbanken. Att öka intäkterna genom kraftigt höjda vårdavgifter var uteslutet.

Samma år tog Gävle stad initiativet till att utreda möjligheterna att sammanföra verksamheten i Stiftelsen Adolf Grapes Minne, Johan och Lotten Westergrens stiftelse, Oscar Flensburgs stiftelse och Gävle Vilohem i en gemensam nybyggnation i kvarteret Ro, där Westergrenska byggnaden funnits. För detta behövdes stora förändringar i stiftelsernas bestämmelser som främst handlade om att man inte längre kunde ställa upp olika urvalsvillkor eller regler för de boende i enlighet med donationerna och då både sjuk- och åldringsvård numera tillhörde samhällets obligatoriska verksamheter. Efter åtskilliga kompletterande utredningar skrinlades detta förslag i början av 1970-talet.

Den dåliga ekonomin tillsammans med behovet av en ny stadsplan i området kom att betyda slutet för Adolf Grapes sjukhem. Avvecklingen påbörjades 1971 genom att styrelsen hos socialnämnden i Gävle hemställde om att 14 pensionärer skulle beredas plats på kommunens nybyggda ålderdomshem i Sätra.

När sjukhemmet skulle avsluta sin verksamhet i maj 1973 hölls en auktion på inventarier. Nettot av denna blev enligt auktionsprotokollet 41 562 kronor. Dessförinnan hade dock de värdefullaste föremålen deponerats på Rådhuset i Gävle främst genom stiftelsens ordförande borgmästaren Sven E. Ståhls medverkan.

Den utrymda byggnaden återlämnades därefter till Gävle kommun som omedelbart lät riva den. Byggnaden låg olämpligt till när den nya stadsplanen skulle antas och fick ge plats för Kvarnbron och ytterligare en körbana på Västra vägen.

Det hade legat nära till hands att stiftelsen upphört då sjukhemmet revs. Men Kammarkollegiet medgav ändring av stiftelsens ändamål (permutation) och stiftelsen levde vidare.

Stiftelsens inventarier

Några inventarier finns kvar i stiftelsen. Längre prydde dessa domstolarna i Gävle men sedan 2010, i samband med att förvaltningsdomstolen flyttade till Falun, är flertalet inventarier deponerade på Stadshuset i Gävle.

På bild: inventarier som fortfarande hör till stiftelsen. Sedan 2010 deponerade på Gävle Stadshus.

Kungligt besök och historien om ett Sehlberg-ur

En dag år 2009 brast i länsrättens domstolslokaler upphängningen av Sehlberg-uret, klockan föll i bitar och en blyertsanteckning på dess baksida avslöjade: *"Gifven till sjukhemmet af Erik Wählström d 19 8 90 på samma dag som Konung Oskar besöker staden"*.

Gefle-Posten kunde berätta om kung Oscar II:s ankomst till staden på jakten "Drott", om salut med 21 skott som *"af konungen tacksamt besvarades medels hufvudets blottande"*, om flaggor och vimplar och en stad i festskrud, om konungens krönte namnchiffer litet hvarstädes, såsom hos urmakaren Wählström.

När borgmästare Melin i sitt välkomsttal betygade stadsbornas trohet och kärlek till konungen och fosterlandet, *"för vars trygghet och bestånd vi äro beredda att offra gods och lif, om så påfordras"*, får vi tro att urmakaren deltog i de fyrfaldiga leveropen. Till middagen i Stadshotellets festvåning för 130 gäster var Wählström näppeligen bjuden.

Men han fann på råd som vi sett. Ville Wählström med sin donation sola sig i kunglig glans eller var hans hjärta uppfyllt av medlidande med samhällets olycksbarn?

Sammandrag av artikeln Uret, Grapes sjukhem och Oscar av Tomas Attorps publicerad i Gefle Dagblad den 17 mars 2009

Personporträtt Adolf Grape

Fotograf Carl Larssons Ateljé AB. ID-nummer XLM.CLPO10512. Länsmuseet Gävleborg.

Den store inspiratören bakom idén att behålla det gamla sjukhuset som ett sjukhem var alltså Adolf Grape. Han föddes 1844 i Gävle. Släkten var från början tysk från Lübeck och den förste svenske Grape anlade det kända Kengis bruk i Norrbotten.

Adolf Grape blev medicine doktor vid Uppsala universitet, tillförordnad provinsialläkare och sedermera även stadsläkare i Gävle. Han skrev en doktorsavhandling om arsenikförgiftning

sedan han funnit att många patienter förgiftats av importerade tapeter och tyger i bostäder uppförda efter stadsbranden 1869. Han deltog som ledamot i kommittén angående ökat statsanslag åt sinnesslöas uppfostringsanstalter 1893–1894. 1891 utnämndes Adolf Grape till Riddare av Nordstjärneorden.

Grape var en ledargestalt och intresserad av stadens allmänna frågor. På fotografier ser han allvarlig ut. Annat talar om livsglädje såsom att han var stormästare i sällskapet NT. Han var kanske stadens främste talare, anlitad vid alla tänkbara tillfällen.

Han kan ha varit en föregångsman i kulinariskt avseende. I boken "Njutningarnas Gävle" berättar Ulf Ivar Nilsson att Adolf Grape och hans blivande svåger Ossian von Friesen i juli 1863 efter en fotvandring genom Hälsingland och Gästrikland beställde in kaffe och punsch på nybyggda restaurang Fenix på Alderholmen i Gävle, en kombination som blev vanlig först vid sekelskiftet. Hur vet vi det? Jo, von Friesen noterade händelsen i sin dagbok.

Adolf Grape bör också ihågkommas för att han fäste allmänhetens uppmärksamhet på Furuviks natursköna läge och potential när Norrlands-Posten den 21 mars 1887 publicerade en inbjudan till ett allmänt möte för att diskutera frågan om att anlägga ett "hafsbad" i Furuvik; uppropet var undertecknat av Adolf Grape. Året innan hade han där köpt en egendom, senare kallad "Kinakulle", med havsutsikt. Han menade att folkhälsan kunde stärkas "genom bad och vederkvickelse ute i Guds fria natur" och uppvaktade trafikchefen i Uppsala – Gävle järnvägar om idén att göra Furuvik till en badort. Bolagets VD Magnus Fick tog hand om uppslaget och föreslog en folkpark i Furuvik. Den invigdes år 1900. Att – som Norrlands-Posten gjorde – utropa Adolf Grape till Furuviksparkens skapare är att gå för långt, men visst har han spelat en roll för dess tillkomst.

"Afhållen af alla, ingens ovän efterlämnar Adolf Grape ett det ädlaste minne och ett värtaligt föredöme" lyder minnesord som publicerades i Hvar 8 dag juli 1900.

På Gamla kyrkogården i Gävle vilar han i familjegraven.

Grapes familjegrav på Gamla kyrkogården i Gävle. Fotograf: Johanna Alfredsson.

Stiftelsens verksamhet efter 1973

Någon stiftelseurkund har inte påträffats. Stiftelsens organisation är än i dag densamma vad terminologin beträffar. Stiftelsens angelägenheter handhas enligt stadgarna av principalerna och en av dessa utsedd styrelse, som förvaltar stiftelsens medel och fördelar avkastningen. Principalerna – ursprungligen bara män - utvaldes bland stadens "honoratiores" (jfr latinska ordet princeps - den främste/förste). Principalerna utgörs av styrelsens nuvarande och tidigare ledamöter samt av för stiftelsens verksamhet och syfte intresserad person. Vid årsmötet utses sju styrelsemedlemmar och fyra suppleanter. Styrelsen utser inom sig ordförande, vice ordförande, sekreterare och kassadirektör.

År 1973 var marknadsvärdet på stiftelsens aktier 1,7 Mkr. Stiftelsens förmögenhet, placerad i aktier och räntebärande papper, har därefter mångdubblats.

Stiftelsen har en placeringspolicy som syftar till att trygga stiftelsens långsiktiga behov av medel för utdelning i enlighet med stadgarna. En jämn och hög avkastning eftersträvas och en lämplig fördelning mellan aktier och räntebärande papper för att minimera risker. Placeringar bör ske i svenska värdepapper och enligt etiska riktlinjer inte i företag som sysslar med penningtvätt eller som tillverkar eller säljer bland annat tobak eller alkohol.

Stiftelsens protokoll och andra äldre handlingar finns på Arkiv Gävleborg. Besökare kan efter fullmakt från stiftelsens ordförande eller sekreterare ta del av dessa. På stiftelsens hemsida finns information om stiftelsen med bland annat stadgar, styrelse och anvisningar för sökande av bidrag.

Stiftelsens stadgar

Nya stadgar fastställdes för stiftelsen efter att sjukhemmets verksamhet upphört. Enligt nuvarande lydelse ska stiftelsen utdela disponibel avkastning - företrädesvis till förmån för i Gävle kommun bosatta personer – till:

- Konvalescentvård och rekreationsresor, som sjukhus- eller långvårdspatienter av ekonomiska skäl inte har möjlighet att bekosta eller
- Röda Korsets eller annan sådan organisations verksamhet för besök hos gamla på sjukhus, äldreboende och eget hem eller för aktiviteter för ensamma äldre eller handikappade personer.

Bestämmelserna i stiftelsens stadgar om de ändamål till vilka bidrag kan ges har en ålderdomlig utformning. Den stora utmaningen för styrelsen är att i besluten om bidrag beakta hur samhället utvecklas och förändras. Stiftelsen har under senare år gett stora bidrag till bland annat Matakuten, Kvinnojouren Blålockan, Stickan (krismottagning för män), S:t Lukas, Hela människan (tidigare RIA), Funktionsrätt Gävle (Tullbomsgården), KRIS (kriminellas revansch i samhället), Helges Aktivitetshus, Brottsofferföreningen och föreningar som bedriver handikappidrott.

Under 2024 delade stiftelsen ut bidrag på 15,5 Mkr. Drygt 5 Mkr gick till 362 privatpersoner med styrkt nedsatt hälsa och dålig ekonomi för olika typer av rekreationsresor mm. Drygt 10 Mkr gick till 38 humanitära organisationer.

Vilken betydelse har Stiftelsen Adolf Grapes Minne idag?

Stiftelsen har en särställning och torde vara den i särklass största enskilda fonden i sitt slag i Gävle kommun. Tack vare framsynta aktieplaceringar, tidigare i främst Sandvik AB, har kapitalet vuxit och stiftelsen årligen kunnat ge ansevärda bidrag till humanitära organisationer i Gävle och till gävlebor med nedsatt hälsa och svag ekonomi. Från att ha drivit en barmhärtighetsinrättning för sjuka och åldriga stadsbor har stiftelsen utvecklats till en välgörare på bred front. En förändring i takt med samhällsutvecklingen, där det offentliga har huvudansvaret för basal omvårdnad som sjukvård, äldreomsorg och socialvård medan civilsamhället, föreningar och andra organisationer, antingen kompletterar det allmännas insatser eller har funnit nya arbetsuppgifter.

Låt oss slutligen framhålla att det goda samhället inte kan uppnås genom insatser enbart från staten, regionerna och kommunerna. Det är en uppgift för oss alla. Adolf Grape gjorde vad han kunde för att avhjälpa nöden. Stiftelsen som bär hans namn har ansvar för att fullfölja den uppgiften.

Gävle november 2024

Styrelsen för Stiftelsen Adolf Grapes Minne